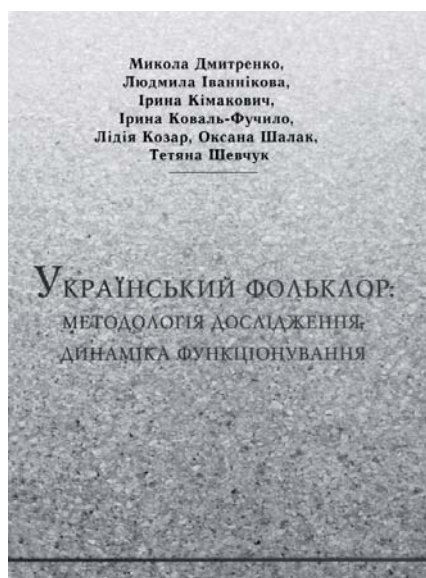

СУЧАСНІ ВИМІРИ УКРАЇНСЬКОЇ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ

Український фольклор: методологія дослідження, динаміка функціонування : колективна монографія / за ред. М. К. Дмитренка. – К. : Паливода А. В., 2014. – 252 с.

У наш час українська фольклористична наука потребує осмислення й переосмислення багатьох як теоретичних, так і практичних питань, які постають у час стрімких суспільно-політичних змін, виникнення нових метод і методологій у гуманітаристиці, інтегрування та зближення різних наук, подолання проблем нівеляції етнічної самобутності в умовах глобалізації тощо.

Саме таке спрямування отримала колективна монографія співробітників відділу української фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі – ІМФЕ), які впродовж багатьох років займаються різними аспектами сучасної науки.

Перша частина праці присвячена питанням методології. У статті «Фольклор: категорія жанру (критико-аналітичний огляд)» завідувач відділу фольклористики ІМФЕ Микола

Дмитренко розмірковує над складним і наріжним питанням жанрової класифікації фольклорних творів, адже досі установлені критеріїв таких класифікацій остаточно не визначено, хоча їх розробляло багато знаних учених, про що й згадує автор. Надто неоднозначними ці питання постають щодо сучасного фольклору, де межі жанрів розмиваються, змінюється їх функція, традиційні ознаки тощо, що в зарубіжній науці, як зауважує М. Дмитренко, є приводом використання фольклору лише як ілюстративного матеріалу до ширших етнологічних розробок. Зокрема, усталеного тлумачення в українській науці в наш час вимагають терміни «наратив», «наративність», «нарація», «наративні жанри» та інші, які вживаються часто змішано й невмотивовано.

Із жанроутворенням безпосередньо пов'язана естетизація фольклорної свідомості. Про це йдеться у двох статтях Ірини Кімакович, присвячених маловивченим питанням естетичних моделей фольклорної свідомості, де дослідниця намагається подати нове розуміння естетичної сутності та прагматики фольклору. До актуальної проблеми усної історії привертає увагу Людмила Іваннікова, закликаючи вивчати її в аспекті фольклоротворення, адже фольклор є потужною силою зберігання історичної пам'яті народу.

У другій частині аналізованої колективної монографії з'ясовано питання динаміки фольклору як відкритої системи, що розвивається в діяхронічному й синхронічному напрямках. Сюди увійшли дослідження Тетяни Шевчук «Концепт світла в українських народних думках (міфологічні структури в думі про Марусю Богуславку)» та Ірини Коваль-Фучило «До проблеми: сучасна українська оповідальна традиція». У першому розглянуто міфологічний та християнський підклади популярної української думи, ґрунтовно розшифровано символіку її основних концептів у рамках генерологічного – концепту світла. Дослідниця залучає до своєї статті

чимало різночасових і різнопланових джерел, що дозволяє їй глибше й несподівано потрактувати субтексти думи. Цьому сприяє також концептологічний підхід до аналізу, який дає змогу всесторонньо охопити розглядувані явища. Яскравий тип сучасного народного оповідача репрезентує у своїй студії І. Коваль-Фучило, яка аналізує особливості його творчої манери, мови, самих наративів, змальовує широкий контекст їх побутування. Фольклористка подає зразки текстів, що є цікавими у світлі вивчення сучасних трансформацій традиційної народної прози.

Наш час є часом розвою регіоналістики, коли неабияка увага, зокрема в історіографії, звертається на місцевих діячів і митців, часто забутих у великій історії. Слід сказати, що в українській науці бракує різноманітних видань енциклопедичного, довідкового характеру, а також, так би мовити, скрупульозності в розкритті цих питань, різноджерельності у вивченнях. Тому будь-які праці із цих теренів, а надто на основі нових, архівних чи інших матеріалів, є злободенними й потрібними.

На таких студіях зосереджено увагу в третьому розділі, присвяченому питанням історії української фольклористики, яка нині активно акумулює нові факти, забуті чи замовчувані імена, по-новому трактує багато аспектів наукової та іншої діяльності відомих митців тощо. Це, наприклад, низка праць Володимира Качкана [3; 4], монографія Галини Сокіл [6], дослідження Миколи Дмитренка [1], колективна монографія відділу фольклористики [2], з останніх праць варто назвати книгу Святослава Пилипчука, де узагальнено фольклористичну концептосферу Івана Франка [5], та багато інших.

До цього розділу увійшло три дослідження, що охоплюють часовий проміжок від середини – до кінця XIX ст. У перших двох студіях, а саме Людмили Іваннікової «Українська фольклористика середини XIX ст.: теорія та практика», Лі-

дії Козар «Київська громада як центр розвитку української фольклористики в 60–70-х роках XIX століття», детально розглянуто надзвичайно цікавий і важливий в історії української фольклористики відтінки формування основ фіксації, систематизації, початків вивчення українського фольклору, головних осередків та персоналій. Дослідницям удалося показати фольклористичний процес цього часу в усій складності й суперечливості його розвитку, взаємозв'язків з різними теремами науки і культури, громадськими та іншими організаціями, з переважанням суб'єктивного фактора, формуванням традицій тощо.

На несправедливо забутого мовознавця, фольклориста, освітянина з Поділля К. Шейковського проливає світло в статті «Каленик Шейковський – фольклорист: проблеми текстології та едіції» Оксана Шалак. Вона подає розгорнутий портрет ученого, розглядаючи, окрім фольклорних, також його мовознавчі, лексикографічні праці, життєвий шлях та громадську діяльність, стосунки з іншими діячами. Статтю візноманітно фотоілюстраціями.

Усі праці збірника є інформативними, цікавими та важливими з погляду методології.

Незвичним і цікавим є додаток до монографії «“Чистий Сковорода”: із студентського фольклору НаУКМА», де узагальнено особливості студентського фольклору Києво-Могилянської академії, подано зразки студентських ритуалів та вірувань. На своє дослідження чекають серед інших і сучасні наративи молоді, зокрема студентської, що дозволить глибше осягнути проблеми етнології сучасного суспільства.

Книга містить дві узагальнюючі частини, а саме вступ і висновки, де підсумовано результати зазначених фольклористичних студій. Науковий апарат розглянутого дослідження складається з іменного покажчика та списку скорочень. Кожен з підрозділів містить окрему бібліографію.

Рецензована праця порушує злободенні питання сучасної фольклористичної науки, уводить в обіг нові джерела, поглиблює студії з історії науки про усну словесність. Вона стане в пригоді дослідникам-фольклористам, народознавцям, фахівцям з інших наук, викладачам та студентам. Окреслені в ній проблеми, сподіваємося, спонукатимуть учених до розгортання подальших досліджень у цих напрямках, а також їх узагальнення в синтетичних працях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. – К. : Часопис «Народознавство», 2001. – 576 с.
2. Дослідники українського фольклору: невідоме та маловідоме. – К. : Видавець Микола Дмитренко, 2008. – 384 с.
3. Качкан В. А. Українське народознавство в іменах : у 2 ч. – К. : Либідь, 1994. – Ч. 1 ; 1995. – Ч. 2.
4. Качкан В. А. Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX–XX ст.). – Л., 2000. – Кн. 4 ; 2002. – Кн. 5 ; 2004. – Кн. 6–7 ; 2006. – Кн. 8–9 ; 2007. – Кн. 10.
5. Пилипчук С. Фольклористична концептосфера Івана Франка. – Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – 466 с.
6. Сокіл Г. П. Українська фольклористика в Галичині кінця XIX – першої третини XX ст.: історико-теоретичний дискурс. – Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. – 588 с.